

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.2.46>

МИКОЛА ВОРОНИЙ ЯК ЗАЧИНATEЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

MYKOLA VORONY AS THE INITIATOR OF UKRAINIAN MODERNISM

Шульга Я.В.,

orcid.org/0000-0001-6175-2546*спеціаліст другої категорії, викладач української мови і літератури**Відокремленого структурного підрозділу**«Київський торговельно-економічний фаховий коледж**Державного торговельно-економічного університету»*

У статті здійснено літературно-критичний аналіз творчої спадщини відомого українського письменника та поета Миколи Кіндратовича Вороного, який у 30-х роках XX століття, як і багато українських діячів-патріотів, зазнав страшної долі «ворога народу». Відомі літературознавці й критики такі, як: С. Єфремов, О. Білецький, Л. Білецький, І. Лизанівський та інші – займалися дослідженням художньої практики митця-молодомузівця. Кожен літературознавець-дослідник до вивчення творчої спадщини поета-модерніста підходив, враховуючи свою світоглядну будову, сформовану внутрішню культуру та інтелект, але водночас, дотримуючись тих методів і концепцій літературознавства, які були характерні для тієї чи іншої епохи. Виявлено, що пошук Миколою Вороним шляхів щодо модернізації вітчизняного письменства мав глибинну суперечливість – митець не хотів ламати реалістично-моралістичні традиції, але намагався на їх основі щось нове створити. З'ясовано, що Микола Вороний був один з перших модерністів, який спромігся відверто та відкрито заявити щодо прагнення про модель кардинально іншої реальності в літературному мистецтві, розкрив на показав широкому загалу усі свої модерністські літературно-естетичні уподобання. Встановлено, що звернення Миколи Вороного до українських поетів, закликаючи побудувати письменство на зовсім нових засадах естетики, викликало опозиційний спротив серед представників народницької літературної школи, що в подальшому перетворилося в сильне протистояння представників двох різних літературних таборів і вже на початку XX ст. проявилось гострими літературними суперечками та дискусіями стосовно майбутніх шляхів розвитку українського письменства та літератури. Визначено, що ідеї Миколи Вороного на тлі розвитку концепції модернізму та його світогляду були ніби силовим полем для поштовху, що надавало енергії розвитку ранньому модернізму в нашій країні.

Ключові слова: модернізм, модерністський простір, дискурс модернізму, декларація, маніфест.

In the proposed article, a literary and critical analysis of the creative heritage of the famous Ukrainian writer and poet Mykola Kindratovych Voronyi, who in the 30s of the 20th century, like many Ukrainian patriots, suffered the terrible fate of the «enemy of the people». Well-known literary experts and critics such as: S. Yefremov, O. Biletskyi, L. Biletskyi, I. Lysanivskyi, and others - studied the artistic practice of the young musician artist. Each literary scholar-researcher approached the study of the creative heritage of the modernist poet, taking into account his worldview structure, formed internal culture and intelligence, but at the same time, adhering to those methods and concepts of literary studies that were characteristic of this or that epic. It was revealed that Mykola Voronim's search for ways to modernize domestic literature had a deep contradiction - the artist did not want to break the realistic-moralistic traditions, but tried to create something new on their basis. It has been found that Mykola Voronyi was one of the first modernists who managed to openly and openly declare his desire for a radically different model of reality in literary art, and revealed to the general public all his modernist literary and aesthetic preferences. It was established that Mykola Voronyi's appeal to Ukrainian poets, calling to build writing on completely new aesthetic principles, caused opposition among representatives of the populist literary school, which later turned into a strong confrontation between representatives of two different literary camps already at the beginning of the 20th century. manifested itself in sharp literary controversies and discussions regarding the future ways of development of Ukrainian writing and literature. It was determined that the ideas of Mykola Voronoi, against the background of the development of the concept of modernism and its worldview, were like a force field for an impulse that gave energy to the development of early modernism in our country.

Key words: modernism, modernistic space, дискурс of modernism, declaration, the manifest.

Постановка проблеми. На початку ХХ століття молоді митці в українській літературі виділялися з-поміж інших експериментаторством, прагнучи розширити формові та змістові межі прози, поезії, драматичних творів (Леся Українка, М. Коцюбинський, М. Вороний, В. Винниченко та ін.) та намагаючись збагатити творче надбання новаторськими, неординарними художніми підходами в контексті модерністського простору. Ідеологічні чинники, якими було продиктоване вилучення творчого доробку письменника-модерніста на багато років із наукового та культурного обігу, спричинило те, що ми й досі ще не знаємо всього Миколу Вороного. Отже, у зв'язку з цим, і виникла необхідність більш детального та глибшого вивчення проблематики творчого доробку М. Вороного в розрізі дискурсу модернізму, всебічного осмислення й аналізу його місця в історії української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському письменстві й літературі проблему складності дискурсу модернізму та його естетики в своїх працях відомі літературознавці О. Білецький, Я. Поліщук, С. Павличко, Н. Зборовська, О. Забужко, Т. Гундорова розглядали через літературні долі. Микола Кіндратович Вороний приваблює увагу дослідників-літературознавців насамперед неординарністю своєї поетичної естетики, її багатогранністю й охопленням широкої тематики, глибинністю проблем, які порушуються, сміливими та надзвичайно чіткими літературними деклараціями, що були в часи дискусій і суперечок між опозиційними школами народницької та модерністської (у ті часи – декадентської) критики стосовно майбутнього бачення розвитку української літератури в цілому й українського письменства зокрема.

Мета статті. Здійснити та розкрити на прикладі постаті Миколу Вороного формування явищ модернізму в українському письменстві початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Постать Миколу Вороного по-різному трактувалася у вітчизняному літературознавстві. В окремих оглядах його називали «співцем абстрактної краси», декадентом, прихильником чистого мистецтва». Як підтвердження цього, погляди М. Вороного висловлені у віршах, присвячених І. Франку, Лесі Українці. На початку ХХ ст. першочерговим завданням української літератури поет проголосив наближення до новітніх західноєвропейських напрямів через розробку тем філософського змісту, піднесення естетичної сторони дійсності. Український

літературознавець О. Білецький писав, що «ім'я Миколу Вороного міцно вписане в історію нової української літератури... він своєю плідною діяльністю сприяв розширенню горизонтів української літератури, виробленню нею нових форм, налагодженню нових зв'язків з іншими літературами світу» [3, с. 524]. Пошук Миколою Вороним шляхів щодо модернізації вітчизняного письменства мав глибинну суперечливість – митець не хотів ламати реалістично-моралістичні традиції, але намагався на їх основі щось нове створити.

Сучасні літературознавці, оцінюючи творчість М. Вороного зауважують, що це перша декларація ідеї і форм українського символізму. М. К. Вороний стверджував: «Любов, краса і шукання (світла, знання, початку чи Бога) – це сфери волічної поезії, вона найкраще може про це оповісти» [2, с. 74–75]. Творчий доробок поета порівнювали з творами французьких символістів Шарля Бодлера та Поля Верлена.

На початку утвердження естетики модернізму спостерігається формування явищ модернізму в українському письменстві. Микола Вороний один з перших модерністів, який спромігся відверто та відкрито заявити щодо прагнення про модель кардинально іншої реальності в літературному мистецтві, розкрив на показ широкому загалу усі свої модерністські літературно-естетичні уподобання.

У 1901 році в «Літературно-науковому віснику» було надруковано відкритий лист-відозву М. К. Вороного із закликом до митців-письменників укласти «русько-український альманах, який би змістом і виглядом бодай почасти міг наблизитись до новіших течій та напрямків у сучасних літературах європейських і бажаючи стягнути якнайширший круг співробітників» [4, с. 98–106], стає одним з перших маніфестів українського модернізму.

Головна особливість офіційного дискурсу М. Вороного – це обережність. У кожному з пунктів своєї програми поет застерігає від надмірностей. Микола Вороний звертається до митців слова позбутися «заспіваних тенденцій», які побутують в традиційному письменстві, і просить звернути увагу «на естетичний бік» творчості. «Бажало б ся творів, – говорить поет, – хоч з маленькою ціхою оригінальності, з незалежною свобідною ідеєю, з сучасним змістом; бажало б ся творів, де би було хоч трохи філософії, де б хоч клаптик яснів того далекого блакитного неба, що від віків манить нас своєю неосяжною красою, своєю незглибною таємничістю...» [1, с. 472]. Це звернення М. Вороного до українських поетів,

закликаючи побудувати письменство на зовсім нових засадах естетики, викликало опозиційний спротив серед представників народницької літературної школи, що в подальшому перетвориться в сильне протистояння представників двох різних літературних таборів і вже на початку ХХ ст. проявиться гострими літературними суперечками та дискусіями стосовно майбутніх шляхів розвитку українського письменства та літератури.

Модерна поезія раннього періоду творчості М. К. Вороного, як і його колег-поетів (О. Олесь, П. Тичина, М. Рильський) отримала хороший розвиток, збагатилася стильовими напрямками, течіями. Ідеї М. Вороного на тлі розвитку концепції модернізму та його світогляду були ніби силовим полем для поштовху, що надавало енергії розвитку ранньому модернізму в нашій країні, поява якого припадає на кінець ХІХ й перше десятиріччя ХХ ст. і є в багатьох аспектах унікальним за своєю суттю явищем для наукового аналізу. Модернізм, як літературний напрям, утворювався зовсім нелегко, із надзвичайними суперечностями, пройшовши та здолавши складні перепони на шляху до становлення нових цінностей естетики. Що ж до раннього українського модернізму, то, на превеликий жаль, можна стверджувати, про те, що він так і залишився деякою мірою проектом, який не реалізовано та незавершено, адже на заваді цьому не тільки суспільно-історичні зовнішні чинники, але й внутрішні спротиви такі, як: прихід більшовиків до влади; революції й Перша світова війна, які так і не визнали модернізму в українській (тодішній радянській) літературі. Звідси, зародившись у підрадянській Україні, явище модернізму стало фактично

забороненим і потрапило під ідеолого-цензурне переслідування.

Літературознавець Я. Поліщук, висловив думку, якою проголошує, що ознака раннього українського модернізму – це непослідовність народницької та громадівської філософій у творчості.

Але не зважаючи на довгий і тернистий шлях наголошуємо на тому, що модернізм приніс кардинальні та абсолютно нові зміни в світосприйнятті й естетичні орієнтири нового часу та його реалій. І хоча значимість українського варіанта оцінюється надто скромно, оперуючи риторичністю, його значущість, як і самого митця М. К. Вороного, як зачинателя й ідеолога українського модернізму, насамперед є та полягає у естетичній революції, яку було беззаперечно здійснено.

Висновки. У процесі дослідження та аналізу виявлено те, що українські автори-модерністи, які були носіями кардинально нової естетики зробили спроби поєднати принципи естетики з національною творчою ідеєю. Проте на відміну від народників, національну ідею вони не зробили абсолютною, натомість обравши власний, індивідуальний шлях свого національно налаштованого орієнтуру. Даний шлях був зовсім нехарактерним для літератур Західної Європи, але відповідав їхній світоглядній позиції. В Україні новітніх тенденцій оновлення і модернізації потребували тогочасний літературний та культурний контексти. Багато провідних письменників та літературних критиків стверджують, що модернізм став тим рушійним засобом, за допомогою якого європейські літератури та національну літературу можна поставити поряд, в один ряд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вороний М. К. «Український альманах». Микола Вороний Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. Київ : Наукова думка, 1996. 472 с.
2. Дорошкевич О. До історії модернізму в Україні. Жовтень. 1925. С. 74—75.
3. Кислий Ф. К. Микола Вороний. Дніпрова хвиля, К., 1992. 524 с.
4. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1999. 448 с.